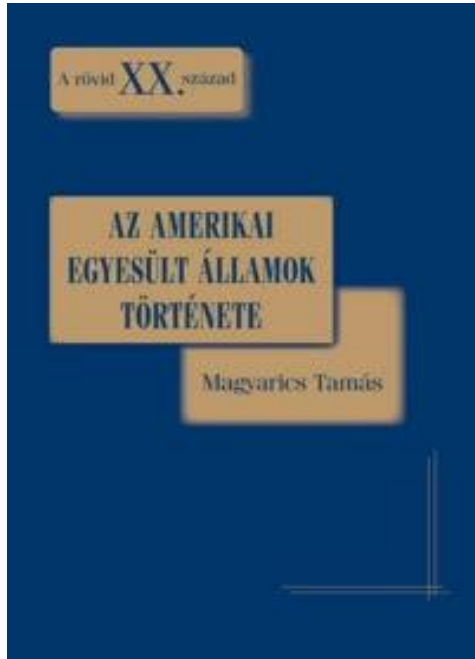

Vági Attila
„Kezdetben az egész világ Amerika volt”

(MAGYARICS TAMÁS: *Az Amerikai Egyesült Államok története 1914–1991.*)

Újabb amerikai vonatkozású könyvvel jelentkezett a médiaszereplései nyomán szélesebb körökben is ismert Magyarics Tamás. *Az Amerikai Egyesült Államok története 1914–1991* a Kossuth Kiadó által a múlt évben útjára bocsátott és Balogh András által gondozott *A rövid XX. század* címet viselő sorozat újabb kötete. (A sorozatban szintén tavaly megjelent Krausz Tamás: *A Szovjetunió története 1914–1991.*) A sorozatszerkesztő célja hiánypótló a hazai egyetemes történetírásban: évi rendszerességgel megjelentetni két-három monográfiát a Föld összes nagy országának vagy régiójának XX. századi történetéről, közérthető stílusban, de a szakmaiságot megőrizve; utóbbira a szerzők gondos kiválasztása nyújt garanciát.

Magyarics Tamás immár több mint két évtizede foglalkozik behatóan az Egyesült Államok történetével, nem kis részt vállalva a hazai amerikanisztika megerősödésében.

Mindazonáltal, két évtizeddel a rendszerváltás után, komoly összefoglaló e fontos ország történetéről mindössze egy jelent meg magyar szerző tollából, Andor László erősen gazdaság- és társadalomtörténet-centrikus monográfiája (*Amerika évszázada*. Budapest, Aula, 2002.) Ezenkívül több különböző színvonalú mű fordítása látott magyarul napvilágot (John Lukacs: *Az Egyesült Államok XX. századi története*. Gondolat, Budapest. 1988.; Carl N. Degler: *Az élő múlt. Milyen erők formálták Amerika mai képét?* Európa, Budapest. 1993.; Sellers–May–McMillen: *Az Egyesült Államok története*. Budapest, Maecenas, 1995.), de ezek csak korlátozottan pótolhatnak egy kiegyensúlyozott, magyar érdeklődők számára írt vállalkozást.

Magyarics megközelítése szerencsésen végíti a klasszikus politikatörténeti iskolát és a tematikus tárgyalásmódot. Témája periodizációjából adódóan társadalmi kérdésekkel (afroamerikaiak, nők helyzete) is relevánsan foglalkozik, de aki egy posztmodern szemléletmódú kötetre vágyik, az csalódní fog. A szerző komoly kutatási háttérére alapozva (Magyarics: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös, Budapest. 2000.) folyamatosan figyelemmel kíséri a század folyamán szuperhatalommá váló ország külpolitikáját, de a politikatörténeten belüli tematizációban a belpolitika tárgyalása kap nagyobb hangsúlyt (durván 2/3-1/3 a két terület közti arány). Ugyanakkor a lehetőségekhez képest törés és logikai ellentmondások nélkül sikerült a kül- és belpolitikai részeket a kilenc nagy fejezetbe egybefogni; az olvasónak nincs olyan érzése, mintha összeszerkesztetlen tanulmánykötet egymás mellett elbeszélő írásait olvasná. Viszont az előre utalások sokszor fölöslegesen zavarják a szöveget; például a hooveri konzervatív társadalom tárgyalásánál szükségtelen a fél évszázaddal későbbi reaganomics-ra vagy a még későbbi „nagy állam konzervativizmusa”-ra utalni, sokkal praktikusabb a későbbi eseménynél vissza-utalni, mikor már a nem történész olvasók is tudják miről van szó. Módszertanilag esetleg megfontolandó lett volna egy a gaz-

dasági-politikai ideológiák kilencven éves transzformációját összefoglaló zárófejezet.

A fejezetek jól tagolják a szerző mondani-valóját, egyedül az 5. és 6. fejezet közötti kronologikus cezúra vitatható, azt a főszöveg sem feltétlenül indokolja. (Fejezetek: 1. A békekötéstől a nagy gazdasági világválságig 1918–1929, 2. A nagy gazdasági világválság és a New Deal 1929–1939, 3. Az Egyesült Államok a második világháborúban 1939–1945, 4. Világháborúból hidegháborúba 1945–1947, 5. Hidegháború külföldön és otthon 1948–1955, 6. A polgárjogi mozgalom és Vietnam 1956–1968, 7. A konzervatív fordulattól a Watergate-botrányig 1968–1976, 8. A „rossz közérzettől” a „jó reggelig” 1976–1989, 9. A hidegháború végétől 2001. szeptember 11-ig) Bár már az utolsó fejezet is kívül esik a sorozatszerkesztő által megadott 1991-es korszakhatáron, a könyvet még egy gondolatébresztő epilógus zárja, kitekintéssel 2001 utánra. Részletes és követendő a szerző irodalmi tájékoztatója, amely a döntően angol nyelvű alapművek felsorolása mellett, azokról pár sorban rövid ismertetést is ad.

Találóak és egyben kifejezőek a gyakran idézetekből alkotott alfejezetcímek (például „Ennek a nemzetnek tettekre van szüksége” vagy „A >magányos tömeg< társadalma”), olykor szellemesek is (például „Jimmy, kicsoda?” – Jimmy Carterről vagy „A gazdaság, te buta!” – idősebb Bush elnöksége kapcsán). Az ironikus epizódok leírása egyébként sem áll távol a kötettől; a szerző megemlékezik róla, hogy Nixon 1972-es pekingi találkozásán a kézfogáskor Csou En-laj fél percig rázta a kamerák előtt Nixon kezét, emlékeztetve arra, hogy 1954-ben Dulles akkori külügyminiszter nem volt hajlandó erre az udvariassági gesztusra a kommunista delegációval. (A könyvben elírásaként 1964 szerepel; Dulles akkor már nem volt külügyminiszter.)

Mindenképpen a munka érdemei közé sorolandó, hogy az objektivitásra törekvés mellett a szerző mert állást foglalni személyek, tendenciák értékelésekor. Ez legjobban az amerikai politikai rendszer kulcsának szá-

mító elnöki intézmény megítélésnél domborodik ki; Magyarics a korszak tárgyalt 16 elnökéről (7 demokrata, 9 republikánus) higgadt, de érzékletes ítéleteket alkot. Roosevelttről megállapítja, hogy nem volt filozófusalkat, az esetek többségében megérzéseire hagyatkozott, nem mindig számolva döntései hosszú távú következményeivel. Johnson elnök belpolitikájáról pozitívan nyilatkozva leszögezi, hogy a vietnami háború politikai áldozata lett, amiért magas színvonalú hazai politikája ellenére, a háború okozta népszerűségvesztés miatt, nem jelöltette újra magát. Vele szemben Nixon (aki az 1960-ban elbukott elnökválasztás után a kaliforniai kormányzóválasztáson is leszerepelt, ennek ellenére tudott visszakapaszkodni 1968-ra a hatalomba) nagy külpolitikai eredményeket elérő réalpolitikusként jelenik meg, aki ugyanakkor machiavellisztikus módszerei miatt a Watergate-botránytól függetlenül is negatív minősítést kap. Ronald Reaganról pedig egy igazán plasztikus jellemzést idéz: „Nem azért választottuk meg ezt az embert, mert tudja hány hordó olaj található Alaszkában. Azért választottuk, mert jól akartuk érezni magunkat.” – utalva a hetvenes évek Vietnam utáni levert hangulatára. (Az elnökökről magyarul Hahner Pétertől olvasható lexikon szintű összefoglaló; Hahner: *Az Egyesült Államok elnökei.*, Maecenas, Budapest. 1998.; illetve nemrég fordításban megjelent egy szintén jól használható mű: Stephen Graubard: *Az elnökök. Az amerikai elnöki hivatal átalakulása Theodore Rooseveltttől George W. Bushig.* Alexandra, Pécs. 2007.)

Mivel az USA-hoz hasonló tiszta kétpártrendszer sehol a világon nem érvényesül, ezért annak ellenére, hogy nem politológiai kézikönyvről van szó, kiemelten fontos a politikai preferenciák változásának területi és társadalmi érzékeltetése (vörös és kék Amerika). Ennek a feladatnak Magyarics a terjedelmi korlátokat figyelembe véve eleget tesz; a szerző a Magyar Külügyi Intézet munkatársaként napi szinten is foglalkozik amerikai belpolitikával. Rögzíti, hogy az 1932-ben létrejött „New-Deal-koalíció”

több mint három évtizedig sikeres tudott lenni (1968-ig csak Eisenhower tudta megtörni), a déli törzsszavazók mellé az ez idő tájt megnyert északi fehér kékgalléros szavazóbázis, valamint az afroamerikaiak és egyéb társadalmi kisebbségek bekapcsolásával. (Ne feledjük a demokrata párt a 19. században a déli fehérek pártja volt, Lincoln és a republikánusok hozták el északról a rabszolgá felszabadítást!). Ez a koalíció törik össze látványosan Nixon 1968-as „déli stratégiája” következtében: az 1964-es polgárjogi törvény végérvényesen republikánus szavazókká tette, az addig is konzervatív attitűddel jellemezhető déli fehéreket, felülírva ezzel a történelmi tradíciókat. Ez olyan jól működött, hogy Nixon 1972-ben a XX. század legnagyobb arányú győzelmét könyvelhette el. (45 millió szavazatot kapott, míg demokrata kihívója mindössze 28 milliót. A kezdetektől nézve az Egyesült Államok történetében Monroe 1820-as győzelme volt a legnagyobb arányú és nem Reagan 1984-es győzelme, mint ezt a könyv később állítja). Fontos, napjainkig tartó jelenség még a Carter óta tudatosan alkalmazott „kívülről jövők” effektus, a Washington-ellenesség.

Gazdaságpolitikai téren a szerző számos anomáliára hívja fel a figyelmet: Reagan különösebb lelkiismeret-furdalás nélkül hágtá át az ortodox konzervatív gazdaságpolitika alapkövét, a költségvetési egyensúly fenntartását. Ő és utódja, idősebb Bush tartósan magas deficitet, olykor ikerdeficitet termeltek, amit Clinton személyében egy demokrata elnöknek kellett – szintén a politikai izmusokat meghazudtolva – szigorú költségvetés alkalmazásával helyrebillenteni az egyensúlyt, hogy aztán G. W. Bush újfent konzervatív szentségtörést kövessen el a nyakatekert „konzervatív nagy állam” meghirdetésével.

Egy jelentős és általános félreértésre még mindenképpen fel kell hívni a figyelmet: Magyarics is beleesett abba a hibába, hogy elfeledkezett a britek elleni 1812–1814-es háború ama momentumáról, hogy a britek partra szálltak a kontinentális Egyesült Államok területén, és még Washington is elfoglalták. Vagyis az Egyesült Államok kontinentális területét nem „2001-ben érte az első közvetlen támadás az ország történelmének 225 éve alatt”. Tévedés ezenfelül, hogy „1876 után először 2000-ben fordult elő, hogy egy jelölt, aki kevesebb szavazatot kapott, mint ellenlábasa, az elektori kollégium jóvoltából mégis elnyerte az elnökséget”. Tudniillik, 1888-ban is ez történt, Harrison nyert 5 477 129 szavazattal (233 elektori szavazat) Cleveland 5 537 857 szavazatával (168 elektori szavazat) szemben.

„Az Egyesült Államok az emberiség utolsó, legnagyobb reménye” – nyilatkozta Lincoln. Ennek kapcsán elmondhatjuk, hogy egy friss szellemiségű, kritikus, régóta várt kismonográfia íródott, ami pár apróbb elírást leszámítva, gördülékeny stílusban segít eligazodni az egyetemistáknak és a jó értelemben vett művelt közönségnek egy cseppet sem másodrendű ország jobb megértésében. Mindehhez a kiadó első osztályú munkát végzett; egy cérnafűzött és mégis megfizethető, igényes kiadványt hozva létre. Remélhetőleg – az ígéretekhez híven – a közeljövőben újabb hasonló színvonalú kötetekkel jelentkeznek.

Magyarics Tamás: *Az Amerikai Egyesült Államok története 1914-1991.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 2008. 224 old. ISBN: 9630958608